

QORAQALPOG'ISTON TELEKANALIDA TOK-SHOU JANRINING EVOLYUTSIYASI: MAZMUNI, TILI VA STILI

Ernazarova Gulziya Polatbay qizi

Qoraqalpoq davlat universiteti Jurnalistika:
Televideniye va radio eshittirish ixtisosligi magistranti
<https://doi.org/10.5281/zenodo.18217615>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 05-yanvar 2026 yil
Ma'qullandi: 08-yanvar 2026 yil
Nashr qilindi: 12-yanvar 2026 yil

KEYWORDS

tok-shou janri, televideniye, ommaviy kommunikatsiya, jamoatchilik fikri, bahs madaniyati, diskurs, ijtimoiy muammo, media til, Qoraqalpog'iston telekanali, "Aytarim bar", "Pikirler kesilispesi"

ABSTRACT

Mazkur maqolada Qoraqalpog'iston telekanalida tok-shou janrining shakllanishi va evolyutsiyasi ijtimoiy-kommunikativ jarayonlar bilan uzviy bog'liqlikda tahlil qilinadi. Tadqiqotda tok-shoularning jamiyatdagi o'rni, ularning mazmuniy yo'nalishlari, til va uslubiy xususiyatlari hamda jamoatchilik fikrini shakllantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Ayniqsa, "Aytarim bar" va "Pikirler kesilispesi" tok-shoulari misolida ijtimoiy muammolarni ochiq muhokama qilish, qarama-qarshi fikrlarning to'qnashuvi va bahs madaniyatining shakllanishi ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Shuningdek, tok-shou janrining muloqot madaniyatini rivojlantirish, fuqarolik faolligini oshirish va ommaviy diskursni shakllantirishdagi funksional imkoniyatlari ochib berilgan. Tadqiqot natijalari milliy televideniya tok-shou janrining zamonaviy ommaviy kommunikatsiya vositasi sifatida tobora muhim ahamiyat kasb etayotganini ko'rsatadi.

Tok-shou janri ommaviy axborot vositalari, xususan televideniyaning dialogik va diskursiv janrlaridan biri hisoblanadi. Tok-shou asosan studiya sharoitida olib boriladigan, muayyan mavzu doirasida boshlovchi va bir yoki bir nechta ishtirokchilar o'rtasida tashkil etiladigan ochiq muloqotga asoslangan teleko'rsatuv shaklidir. Ushbu janrning asosiy xususiyati suhbat, bahs va fikr almashuv orqali ijtimoiy ahamiyatga ega masalalarni jamoatchilik muhokamasiga olib chiqishdan iborat [1, 168-171].

Qoraqalpog'iston telekanalida tok-shou janrining shakllanishi va rivojlanishi hududning ijtimoiy, madaniy hamda kommunikativ ehtiyojlari bilan uzviy bog'liq holda kechdi. Bugungi kunda tok-shoular oddiy suhbat yoki ko'ngilochar ko'rsatuv bo'lishdan chiqib, jamiyatdagi dolzarb masalalarni ochiq muhokama qiluvchi, jamoatchilik fikrini shakllantiruvchi va ijtimoiy faollikni kuchaytiruvchi muhim media platformaga aylandi [6]. Ayniqsa, Qoraqalpog'iston sharoitida tok-shoular aholining turli qatlamlari o'rtasida muloqotni yo'lga qo'yish, muammolarni jamoaviy muhokama qilish va ularning yechimlari haqida fikr almashish imkonini beruvchi samarali vosita sifatida namoyon bo'lmoqda.

Dastlabki bosqichlarda Qoraqalpog‘iston telekanalida tok-shoular an’anaviy studiyaviy suhbat shaklida tashkil etilgan bo‘lib, ularning asosiy vazifasi axborot yetkazish bilan cheklangan edi. Boshlovchi yetakchi rolni egallagan, mehmonlar esa asosan rasmiy javoblar bilan kifoyalangan. Tomoshabin esa passiv kuzatuvchi sifatida ishtirok etgan. Biroq jamiyatda demokratik jarayonlarning kuchayishi, ochiq fikr bildirishga bo‘lgan ehtiyojning ortishi tok-shou janrining mazmuniy va shakliy jihatdan tubdan o‘zgarishiga olib keldi.

Tok-shou janrining mazmuniy evolyutsiyasi, eng avvalo, muhokama qilinayotgan mavzular ko‘lamining kengayishida namoyon bo‘ldi. Avvalroq umumiy ma‘naviy-tarbiyaviy masalalar yoritilgan bo‘lsa, keyingi bosqichda aniq ijtimoiy muammolar — oilaviy nizolar, ajrimlar, bandlik, migratsiya, ekologik vaziyat, yoshlar tarbiyasi va ayollar faolligi kabi masalalar tok-shoular markaziga olib chiqildi. Bu esa tok-shoularni jamiyat hayotiga yanada yaqinlashtirdi.

“Aytarim bar” tok-shousi mazkur jarayonning yorqin namunasidir. Ushbu ko‘rsatuvda muammolar oddiy odamlarning hayotiy tajribasi asosida yoritiladi. Masalan, ajrim masalasiga bag‘ishlangan sonlarda ajrimni boshdan kechirgan shaxslar, psixologlar va huquqshunolar ishtirok etib, muammoni shaxsiy, huquqiy va ijtimoiy jihatdan tahlil qiladilar. Natijada, tomoshabin ajrimni faqat shaxsiy muammo emas, balki ijtimoiy hodisa sifatida anglay boshlaydi.

“Pikirlar kesilispesi” tok-shousi esa qarama-qarshi fikrlar asosida qurilgani bilan ajralib turadi. Unda turli ijtimoiy guruhlar vakillari o‘z nuqtayi nazarlarini ochiq himoya qiladi. Masalan, an’anaviy qadriyatlar va zamonaviy turmush tarzi to‘qnashuvi mavzusida yoshlar va katta avlod vakillari o‘z qarashlarini dalillar asosida bayon etadi. Bu holat tomoshabinda tanqidiy tafakkurni rivojlantiradi.

Shuningdek, tok-shou janrining evolyutsiyasida boshlovchi shaxsining roli alohida e‘tiborga loyiq. Dastlab boshlovchi ko‘proq moderator yoki savol beruvchi sifatida faoliyat yuritgan bo‘lsa, hozirgi bosqichda u muhokama jarayonini boshqaruvchi, muvozanatni saqlovchi va bahsni konstruktiv yo‘nalishga buruvchi markaziy figuraga aylangan. Bu jarayon professional jurnalistika talablarining kuchayishi bilan chambarchas bog‘liq.

Xususan, zamonaviy tok-shoularda boshlovchi nafaqat savol beradi, balki mavzuning dolzarbligini ochib beradi, ishtirokchilarning fikrini tizimlashtiradi hamda tomoshabin uchun muhokamaning mantiqiy yo‘nalishini belgilab beradi. Natijada, tok-shou spontanik suhbatdan tizimli diskursga aylanadi. Bu holat tok-shou janrining sifat jihatdan yangi bosqichga ko‘tarilganini ko‘rsatadi.

Tok-shou janrining til jihatidan evolyutsiyasi ham muhim ilmiy tahlil obyektidir. Bugungi tok-shoularda adabiy til me‘yorlariga rioya qilingan holda, og‘zaki nutqning tabiiy unsurlaridan faol foydalanilmoqda. Bu esa tomoshabin bilan psixologik yaqinlikni ta‘minlaydi. Ayniqsa, hissiy-ekspressiv birliklar, ritorik savollar va hayotiy misollarning ko‘pligi nutqning ta‘sirchanligini oshiradi.

Shu bilan birga, tok-shoularda tilning soddalashuvi kuzatiladi, biroq bu jarayon til madaniyatining pasayishi emas, balki kommunikativ samaradorlikning ortishi sifatida baholanishi lozim. Chunki murakkab terminologiya o‘rniga tushunarli va jonli nutqdan foydalanish keng auditoriyani qamrab olish imkonini beradi. Natijada, tok-shou tili ommaviy diskurs tili sifatida shakllanadi.

Tok-shoularning muhim jihatlaridan biri — bahs madaniyatining shakllanishidir. Qarama-qarshi fikrlarning ochiq ifodalanishi, fikrlar to'qnashuvi va munozara jarayoni tomoshabinda tanqidiy tafakkurni rivojlantiradi. Biroq bahsning samarali bo'lishi uchun ma'lum diskursiv qoidalar mavjud bo'lishi zarur. Zamonaviy tok-shoularda aynan mana shu qoidalar asta-sekin shakllanib bormoqda [3, 28-33].

Masalan, fikr bildirish navbati, raqib nuqtayi nazarini hurmat qilish, shaxsga emas, muammoga e'tibor qaratish kabi prinsiplar tok-shoular orqali ommalashmoqda. Bu esa jamiyatda muloqot madaniyatining yuksalishiga xizmat qiladi. Demak, tok-shoular nafaqat muammolarni muhokama qiladi, balki bahslashish madaniyatini ham o'rgatadi.

So'nggi yillarda tok-shoular va tomoshabin o'rtasidagi masofa sezilarli darajada qisqardi. Oldin tomoshabin faqat passiv kuzatuvchi bo'lgan bo'lsa, hozirgi bosqichda u muhokamaning faol ishtirokchisiga aylanmoqda. Bunda telefon qo'ng'iroqlari, ijtimoiy tarmoqlar orqali bildirilgan fikrlar, onlayn ovoz berish kabi interaktiv usullar muhim rol o'ynamoqda.

Bu holat tok-shou janrining funksional kengayishini ta'minlab, uni ko'p yo'nalishli kommunikativ platformaga aylantiradi. Natijada, tok-shou jamiyatdagi real kayfiyat va muammolarni tezkor aniqlash imkonini beruvchi "ijtimoiy indikator" vazifasini bajaradi [4].

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, Qoraqalpog'iston telekanalida tok-shou janri mazmuniy, til, uslubiy va funksional jihatdan izchil evolyutsiyani boshdan kechirmoqda. Tok-shoular bugungi kunda axborot yetkazish bilan cheklanmay, balki jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni muhokama qilish, qadriyatlarni qayta talqin etish, bahs madaniyatini shakllantirish va fuqarolik ongini rivojlantirishga xizmat qilmoqda.

Shu boisdan, tok-shou janrini zamonaviy ommaviy diskursning muhim komponenti sifatida o'rganish, uni lingvistik, sotsiologik va madaniyatshunoslik nuqtayi nazaridan tahlil qilish ilmiy jihatdan katta ahamiyatga ega. Ayniqsa, Qoraqalpog'iston telekanali misolida olib borilgan bunday tadqiqotlar milliy televideniyaning rivojlanish tendensiyalarini chuqur anglash imkonini beradi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, Qoraqalpog'iston telekanalida tok-shou janrining evolyutsiyasi jamiyatdagi ochiqlik, fikrlar xilma-xilligi va muloqot madaniyatining rivojlanishi bilan uzviy bog'liqdir. Aytarim bar va Pikirler kesilispesi kabi tok-shoular orqali milliy televideniye zamonaviy, ijtimoiy ahamiyatga ega va ta'sirchan kommunikativ platformaga aylanmoqda. Ushbu tok-shoular jamiyatda ijtimoiy muammolarni muhokama qilish, qadriyatlarni qayta talqin etish va fuqarolik faolligini oshirishda muhim rol o'ynamoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ahmadova, A. (2025). O'ZBEKISTON XUSUSIY TELEKANALLARIDA TOK-SHOU JANRINING BADIY-DRAMATURGIK XUSUSIYATLARI VA REJISSYORLIK KONSEPSIYALARI. YANGI RENESSANSDA ILM-FAN TARAQQIYOTI, 1(1), 168-171.
2. Karimov A. "Zamonaviy televideniye janrlari". – Toshkent: O'zDJTU nashriyoti, 2021.
3. Nabiyeva, G. (2021). Tok-shou janrida interaktivlik va tomoshabin ishtiroki. — "O'zbekiston san'ati va madaniyati" jurnali, №3, 28–33-betlar.
4. Saidov R. "Telejurnalistika asoslari". – Toshkent: Universitet nashriyoti, 2019.
5. To'raeva N. "O'zbekiston telekanallarida zamonaviy ko'rsatuv formatlari". – "Media va madaniyat" jurnali, №3, 2022.
6. Qosimova N. "Tok-shou janrining o'ziga xos xususiyatlari va ijtimoiy roli". – "OAV va jamiyat" to'plami, 2023.